

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський національний університет театру, кіно і телебачення
імені І.К. Карпенка-Карого
Бурятський державний університет
Пермський державний університет

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Збірник матеріалів II Міжнародної науково-теоретичної конференції

від 17 грудня 2009 року

*За загальною редакцією
професора П.Ю. Сауха*

Житомир
Видавництво ЖДУ імені Івана Франка
2009

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028.13
Т 52

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка, протокол № 4 від 23 жовтня 2009 року

Редакційна колегія:

Саух П.Ю., доктор філософських наук, професор (керівник);
Герасимчук А.А., доктор філософських наук, професор;
Поліщук О.П., доктор філософських наук; професор кафедри;
Козловець М.А., кандидат філософських наук, доцент;
Ковтун Н.М., кандидат філософських наук;
Слюсар В.М., кандидат філософських наук.

Рецензенти:

Муляр В.І., доктор філософських наук, професор ЖДТУ;
Швидак О.М., доктор історичних наук, професор ЖДУ імені Івана Франка;
Староконь Є.Г., кандидат психологічних наук, доцент ЖВІ НАУ.

Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Т 52 **II Міжнародна науково-теоретична конференція (17 грудня 2009 року):**
зб. матеріалів / за заг. ред. Сауха П.Ю. – Житомир: Видавничий центр
ЖДУ імені Івана Франка, 2009. – 324 с.

У матеріалах конференції розглядаються основні аспекти філософського осмислення феномена толерантності: розкривається функціонування поняття "толерантності" у філософській, соціологічній, культурологічній, релігієзнавчій, педагогічній літературі; з'ясовуються форми та механізми проявів толерантності у сферах політичної, соціальної, культурної, релігійної, етнічної, національної, екологічної буттєвості людини; осмислюється толерантність у межах міжкультурної і внутрішньо-культурної комунікації; з'ясовуються особливості функціонування толерантності в умовах полікультурності українського суспільства.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028,13

© Колектив авторів, 2009

верующие. Религия в постсоветской России / под ред. К. Каарияйна, Д. Фурмана. – М.; СПб., 2007. – С. 400 – 415.

10. Сендеров В. Русская Православная Церковь и ее отношение к антисемитизму // Диа-Логос:Религия и общество 1997. Альманах / Сост. и общ. ред. М. Смирнова. – М., 1997. – С. 123 – 136.

Надія Заварова,
*аспірант кафедри кінознавства
(Інститут екранних мистецтв
Київського національного
університету театру, кіно
і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого)*

**Криза толерантності як віддзеркалення процесу руйнації
гуманістичних засад буття**

(за матеріалами фільмів Л. Вісконті та Ф. Фелліні)

Друга світова війна засвідчила загальноєвропейську світоглядну та культурну кризу. Відбулась ніби ерозія гуманізму та ціннісних орієнтирів у культурі ХХ ст., і як наслідок – відчуження як симптом виявлення кризи толерантності в європейському соціумі та глибинних протиріч буття особистості.

Історія толерантності, на наш погляд, це історія цивілізації, зокрема історія європейського міста. В античному світі за Г. Кнабе: "...характер житлового середовища мав соціально-психологічний та моральний ціннісний сенс, що сприймався як природна форма громадянської солідарності, рівності та довіри – тобто як невідчужена форма існування. Ще римляни вважали, що вже на початку історії боги навчили їх засад цивілізованого буття.

Відтак, історичні витоки толерантності – в особливому характері культури античного світу, який Гегель визначив як класичний і такий, що створює живе, динамічне, хоча і повне протиріч, співіснування самостійності, автономності особистості та розчинення її в колективі: "Субстанція державного життя була настільки ж занурена в індивідів, як і останні шукали свою власну свободу лише в загальних завданнях цілого" (Гегель). Руйнація ж світу, заснованого на класичних принципах людського співіснування, призводить до глибокої кризи толерантності, коли людина втрачає в першу чергу саму "волю до співіснування" (Ортега-і-Гассет). Саме це й відбулось у ХХ ст.

Драма людської особистості, що знаходить або втрачає себе в світі насильства чи в пустелі самотності провідна тема мистецтва ХХ ст. Звертаючись до неї, світовий кінематограф найчастіше розгортає цю тему на тлі міського середовища, адже місто з давніх часів було символом співіснування та порозуміння людей, втіленням динамічного балансу їх інтересів. В кіно ХХ ст. не тільки має місце нове тлумачення образу міста у мистецтві, коли акцентується саме відчуження людини від старих позитивних його значень. Специфіка кінематографу енергійно спонукає його до засвоєння естетичного ставлення до міста, міського середовища, але кіно не втрачає при цьому зацікавленості й соціологічним аспектом образу, що його набуто культурою попередніх століть. "Справжнім героєм напруженого, значною мірою естетичного переживання міське середовище, стає лише наприкінці ХІХ сторіччя. Стрімкий розвиток журналістики... і журнальної ілюстрації суттєво передують розповсюдженню фотографії та кіно: засобів, за допомогою яких вперше виявилось можливим виразити міське середовище адекватно", – вказує В. Глазичев.

Відтак, у кіно складається така ситуація: "кінематограф, який виражає свою добу, повинен був відобразити її характерні риси: турботу і

загубленість" (М. Карне). З перших років свого існування кіно ніби ілюструє ці слова уславленого французького режисера та намагається використати нове мистецтво для вирішення нових завдань. Згадаймо "Нетерпимість" Д. Грифіта (1916) як спробу осмислити історію людини і людства в контексті інтелектуальних пошуків ХХ століття. Загострене відчуття драми людського існування фіксується і в повоєнному італійському кіно: місто як модель соціуму в творчості неореалістів – жорсткість та правдивість у відображенні соціальних проблем життя людини в місті (Л. Вісконті, В. Де Сіка, Дж. Де Сантис, П. Джермі та ін.)

Так, новий вимір світу та проблем особистості маємо в фільмах Ф. Фелліні. А. Базен так вказав про самотність кінематографу Фелліні: "Це – драматургія поставленого під питання порятунку людської душі". ("Ночі Кабірії", 1957). Багатовимірний зміст фільму, неоднозначне вирішення теми самотності: "Кабірія – жертва, якою може стати кожен в будь-який момент життя. Хоча Кабірії не пощастило набагато більше, ніж більшості з нас. І все ж вона не здається. Фінальна сцена фільму, тим не менше, не стверджує, що за Кабірію тепер можна не хвилюватися. Особисто я постійно хвилююся за її подальшу долю", – зазначає сам Ф. Фелліні.

Розуміння відсутності толерантності як іманентної риси, що характеризує взаємовідносини між сучасними людьми – суттєвий компонент фільму Фелліні. Тільки зусилля людяності, що ніби народжується в муках знову і знову, допоможуть подолати нетерпимість, тільки вони, за думкою митця, визначають шлях до співчуття, любові та милосердя. "Наше лихо – нещастя сучасних людей – самотність. В той же час, мені здається, існує спосіб подолати його: він полягає в тому, що можна передати "послання" від однієї ізольованої в своїй самотності людини до іншої і таким чином розкрити глибинний зв'язок між однією особистістю та іншою" (Ф. Фелліні).

Образи Риму ("Ночі Кабірії") та Мілану ("Рокко та його брати" Л. Вісконті, 1960) схожі як символи ворожої до людини стихії – соціальної, психологічної, емоціональної. Відчуження, роз'єднаність людей, руйнація соціальних, сімейних, людських зв'язків – наскрізна тема фільму Л. Вісконті, подібно до фільму Ф. Фелліні.

Душевна самотність, невизначеність людини у світі, що приводять її до відмови від життя, від дійсності, або ж до агресії – все це Л. Вісконті досліджує на матеріалі сімейної саги про життя в Мілані родини Паронді, селян з півдня Італії. Для Розарії та її синів, Сімоне, Рокко, Вінченцо, Чиро та Луки, саме у великому місті починається час випробувань, душевних поневірянь, поразок та відчаю як приклади інтолерантних стосунків при "новому" житті європейців.

Висновки. У другій половині ХХ ст. кіно як мистецтво виявилось спроможним втілити – чи не найяскравіше за інші види мистецтва – наслідки світоглядної, культурної та соціальної катастрофи, що її спричинила Друга світова війна, поклавши початок глибокій кризі толерантності у сучасному світі. Майстри кіно Італії, Лукіно Вісконті та Федеріко Фелліні, досліджуючи жорсткий досвід життя людини у великому місті – як середовищі, що позбавлено толерантності у широкому сенсі – досягли у своїх творах складного синтезу негативних та позитивних значень образу міста, що сприяло розкриттю глибинної драми людського буття.

(* переклад українською мовою цієї та інших цитат – автора)

Список використаної літератури

1. Висконти о Висконти. – М.: Радуга, 1990.
2. Гегель Г. Ф. Эстетика: в 4т. – М.: 1969. – Т.2. – II отдел. Введение.

3. Глазычев В. Поэтика городской среды. – В сб.: Эстетическая выразительность современного города. – М.: Наука, 1986.
4. Крабе Г. Метафизика тесноты: Римская империя и проблема отчуждения. – В сб.: Древо познания – древо жизни. – М.: РГГУ, 2006.
5. Козлов Л. Лукино Висконти. – М.: изд. БПСК, 1987.
6. Костанцо Костантини. Феллини. – М.: Молодая гвардия, 2009.
7. Феллини о Феллини. – М.: Радуга, 1988.

В. Зарайченко,

*кандидат педагогических наук,
доцент
(Северо-Кавказская академия
государственной службы)*

Межэтническая толерантность: за и против

Межнациональные конфликты, постоянно дестабилизирующие социально-политическую обстановку во многих странах и представляющие актуальную проблему на поликультурном пространстве России, делают чрезвычайно важным поиск принципиальных подходов к снижению межнациональной напряженности, утверждению мира и согласия между народами, отличающимися своими этноконфессиональными традициями, устоями и другими характеристиками, вызывающими зачастую неприязнь, раздражение, а порой и ненависть.

В качестве важнейшего этнополитического принципа мировое сообщество выдвинуло идею толерантности, которая, как всем известно, в виде всеобщей Декларации утверждена резолюцией 5.61 Генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 года [1].